

kočo, kjer stoji letos ta bela hišica in hlev z visokima zidoma, na dvorišču pa veliko sklado žlebu podobne opeke.

»Čemu vama toliko opeke«, vpraša grof, »saj imata z deskami dobro krito streho?«

Ivan bi bil kaj rad molčal, ker je hotel prihodnje leto gospode iznenaditi. V tem mu je nehoté pomagal Martin, ki je stopil v belem predpasniku, po vojaški šegi, tri stopinje pred gospoda grofa, pritisnil roki ob hlačni šiv rekoč: »Milostni gospod grof! Martin Koprivšek ponižno naznanja, da je večerja gotova.«

»Dobro Martin! Ali si bil tudi pri vojakih?«

»Da, gospod grof!«

»Si-li morda tam tudi včasih kuhal?«

»Da, gospod grof!«

»In tam sta se z Ivanom spoznala?«

»Da, gospod grof.«

Večerja je bila priprosta, in vendar plemenita gospoda nista mogla prehvaliti okusne juhe in mojstersko pečenega krompirja.

Ko so bili nasičeni ljudje, preskrbel je Martin tudi pse z ostanki. Filaks, svest si svojega dostojanstva, hotel je imeti red in zarenčal neuljudno nad

sitnežem, ki je hotel tovarišu odnesti kost. Ivan je bil ponosen na svoje imenitne goste, a ni zanemaril gospodarjevih dolžnostij. Pred jedjo in po jedi je molil, opazil in uredil vse, kolikor mu je bilo mogoče. Po večerji pa je kratkočasil goste pripovedujé o popotovanju križem širne domovine. A ne enkrat se ni pobahal, kakor se kaj radi bahajo s svojimi junaškimi deli bivši vojaki.

Ko je grof želel iti spat, peljal je Ivan plemenita gospoda v stransko sobo, kjer ste bili njegova in Martinova postelja čedno pregrnjeni. Drugi prenočili so na slami.

Drugo jutro vpraša grof Ivana, koliko lisic je končal preteklo zimo. Ta mu pove lepo število. »Torej sem tvoj dolžnik! Kadar potrebuješ smodnika, le pošlji ponj! Prihodnje leto, če Bog dá zdravje, obiščem te zopet. Do takrat pa mi bo še v živem spominu tvoja gostoljubnost in prijetna noč pod tvojo streho. Z Bogom torej, ne ogni se moje strehe, kadar prideš v Trg!«

Martin se je po vojaško obnašal tudi pri slovesu in vošil srečno pot dragim gostom.

(Nadaljev. prih.)

PRIJATELJA.

I.

Lep, jasen dan. Solnce močno pripeka in žge. In vendar glej, kako mrgoli vse po travnikih in ne beži v hladno senco! Sedaj je prilika za košnjo, sedaj treba se je nekoliko bolj potruditi, kajti če začne nagajati, ne neha ti z lepa nagajati.

Zato tako poje kosa, zato tako pada trava. Veselo pogovarjajo se kosci, in včasih gromovit smeh zadoni, da se

čuje daleč okoli. To so ti dečki! Oči se jim svetijo radosti in lica se jim zadovoljnosti žaré, ko vihté ljubljenko koso in sečejo in režejo zeleno travo, in trava uklanja se molčé in umira mlado življenje.

»Hoj, čujte! prekosimo Toneta«, zagromi čil in krepak mladenič, in

»Dajmo ga, dajmo ga!« oglasi se jih cela vrsta.

»Mene, prekosili? Nikdar!« odgovori Tone, »posebno tebi, Janez, se ne pustim!«

»Bodemo videli!« oglasi se zopet ta in veselo, šegavo se smehlja.

Bila sta oba dobra kosca, povsod so ja vabili najrajše na košnjo. Bila sta pa tudi najboljša prijatelja in prava vzora kmečkih mladeničev. Da je Janez izzival Toneta, ni nič čudnega, saj se tolikrat zgodi, da prijatelj prijatelju ponagaja.

Kose zapojó in daleč na okoli se razlega petje njihovo. Boj se prične. Silno maha Tone, in kupi trave valé se mu pred nogami; zadej pojejo kose in trava se razgrinja po tleh. Silneje maha Tone in silneje udriha Janez. Mnogo ostalo jih je že zadej, le Tone in Janez sta si blizu. Utrujeni že nekateri odjenjajo in tudi drugi ustavijo se in ja gledajo, ki se podita čez travnik. In resnim možakom smeh igra okolo usten, ko zró vrla kosca. Spominjajo se pač morda mladostnih svojih let, kako so marsikaterega prekosili. Da, boj postal je zanimiv! Opiraje se na kosišča ja gledajo, in jeden reče:

»Jaz pravim, da ga bo!«

»Ne bo ga ne!« oglasi se drugi, »le glej ga, Toneta, kako jo reže!«

»Kaj je Janez morda ne?«

»I, jo, pa vendar pravim, da ga ne bo!«

»Kaj?« oglasi se tretji, »ne vidiš-li, da mu je že za petami! Da, da, Janez je dečko, da malo takih!«

»Je že, pa tak ne, ko Tone!«

»Kaj se bodele pričkali, oba sta prava korenjaka, zato sta pa tudi prijatelja,« umeša se v govor možiček z dolgim nosom in majhnimi očmi. »Le tega ne razumem, kako se moreta ravno ta dva pojati, ko sta oba najboljša kosca in pa najboljša prijatelja.«

»To se vendar lahko razume«, odvrne šegavo drug možiček. »Oba gotovo nista najboljša in zato se ravno skušata.«

»E, e«, pravi zopet oni z dolgim nosom in majhnimi očmi, »jaz pa pomnim, ko sta se dva ravno takó pojala, pa je jeden kmalu tako zbolel, da so mu držali že svečo.«

»Tudi jaz pomnim, pa vendar ni umrl; še-le lani smo ga zakopali, Bog mu daj dobro, staremu Muhcu.«

Med tem sta prijatelja nadaljevala boj. Tone, ki nikakor ni hotel sramote, da bi mu dejali: »Prekosil ga je!« napel je vse svoje sile in rezal jo, kar se je dalo. Janez pa ni hotel odnehati, ker je začel, in tako sta se skušala dolgo. Solnce pripekalo jima je v obraz in pót jima je tekel v potokih po licu.

»Ne boš me!« sopiha Tone, in

»Čakaj!« težko sopeč reče Janez.

In dalje neusmiljeno mahata po nedolžni travi, in križem trava leti in močnejše lije jima pot po licu in životu in solnce silneje pripeka.

»Stojva!« pravi Janez, »kdo se bode preganjal!«

»Ne boš! Si-li morda že omagal? ha, ha!« smeja se že s hripavim glasom Tone.

»Omagal? ha, motiš se!« vzklikne tovariš in na novo poprime kosišče in boj se ljuto nadaljuje. Ko besen maha Tone in ne gleda ni na levo ni na desno. »Ne udam se nikdar, prej se zgrudim na tla,« misli si!

I prijatelj za njim z vso silo udriha po nedolžni travi.

»Stojva!« zopet zasope, »jaz odneham.«

»Pa jaz ne!« odvrne mu oni, in divje maha dalje in strašno svetijo se mu oči in obraz kopa se mu v vročem potu, obleka drži se mu života.

»Jaz ne kosim več!« vpije Janez in vrže koso na tla. A ne čuje ga oni in dalje in dalje kosi.

»Ha, vidiš!« reče oni, ki je prej hvalil Toneta, »vidiš, da je Janez odjenjal?«

»To je res, ali glej, Tone še vedno kosi in ...«

Beseda zastane mu v grlu in groza ga spreleti.

»Tecimo, tecimo tje! Kaj mu je?« kričé kosci in v tek se spusté nekateri in hité na mesto, kjer — se je zgrudil Tone.

In ko pritečejo tje, odpre se jim čuden, ginljiv prizor!

Janez držeč prijatelja v naročju, kliče ga in hoče ga vzbuditi iz nezvesti. Obupno zre mu v lice, solze tekó mu iz očíj!

»Zakaj-li sem bil tako neumen! Oj slišiš, slišiš, vzbudi se! Zakaj-li si me poslušal? Saj je to bila le šala, oj odpri oči, ne umri!«

Zastonj, oči ostanejo zaprte!

»Nesimo ga v senco!« kričé prišli kosci, in primejo ga in nesó ga v senco in jeden prinese vode in začnó mu močiti čelo in vrat. Čez dolgo časa globoko zastokne in Janezu, ki je ves čas strmo gledal ga in pričakoval znamenja, da živi, zasveti se žarek upanja v očeh.

»Domov, domov ga nesimo!« nestrpljivo priganja. In hitro storé nosilnico, nasteljejo sveže trave in položivši ga na-njo, odnesó ga domu.

II.

Oj to ti je beda pri Lipovih!

Bleda, sključena starka sedi pri postelji svojega sina in neprenehoma toči solze. Saj bo umrl edini njen sin, edina njena podpora. »Rešitve ni zanj«, rekel je gospod župnik, ko ga je bil prišel dejat v sveto olje. Pretekli so trije dnevi, kar so Toneta prinesli domov, in ni se še popolnoma zavedel. Divje premetava se vedno po postelji in čudne reči bléde in prijatelja svojega, Janeza, zove najhujšega sovražnika.

Ni čuda, da materi poka srce, da Janez pobit čuje groznje prijateljeve.

Kako se je spremenil v kratkem času! Prej cvetoče lice je upalo mu in blede, oči so mu mrkle in postava ni več tako krepka in čila. Srce razjeda mu kes, ker čuti se krivega smrti prijateljeve. Odpuščanja je prosil mater in prisegel jej je, da hoče skrbeti zanjo kakor za mater svojo.

Oj to ti je beda pri Lipovih!

Lipovka sedi pri vzglavju svojega sina in poleg nje sosedov Janez. Oba molčita, srce jima govori, obraz, oči.

»Mati!« naenkrat pretrga tišino glas iz bolnikovih prs, ki je molčal že celo uro, »mati, z Bogom! Jaz bom umrl!« Ko oster meč zadenejo te besede materino srce in grenke solze ulijó se jej iz oči in obupno vzdikne:

»Ne, ne smeš umreti!«

Lahno, tožno nasmehlja se bolnik.

»Bom, bom!« — gorko pogleda jo in ugleda Janeza.

»Z Bogom, Janez, si-li tudi ti tukaj? O z Bogom! dragi prijatelj, spominjaj se me včasih!«

»Tone!« zavpije ta bolešno, jokajoče, »tega sem jaz kriv, jaz sem te umoril, jaz! Le glej me, morilec stoji pred tabo... Odpusti, odpusti!« pade na kolena in móči odejo z gorkimi solzami in krčevito stiska jo v pestéh.

»Morilec! — Oj ne boš me ne! — Ne dam se!« zopet bolnik začne blésti, in z vso silo divjá bolezen.

In ven plane Janez in divje se zakrohoče: »Ha, ha! morilec sem, morilec!« in domov leti in zaklene se v sobo kričéč:

»Morilec sem, morilec, ne boste me zaprli nikdar!«

Oj to ti je beda!

Tožno in resno oglasé se zvečer vaški zvonovi naznanjaje, da se je preselil človek v boljši svet.

»Lipov Tone!« rekali so ljudje in šli so ga kropit, in čez dva dni šli so za

pogrebom njegovim in različne misli so jih navdajale.

»Tako mlad, pa je umrl! Škoda ga je! Najboljši mladenič v vasi, takih nam ne dostaja! Uboga mati, ta ti je reva! Kaj bo li počela brez njega?« in govorili so, kakor govoré navadno o takih prilikah, kako je umrl, zakaj je umrl, in prišli so do Janeza.

»Tedaj ta je prav za prav kriv! Mladost je norost! Pa kaj sta bila oba tako nespametna! Pravijo celó, da je znorel ubogi Janez! Oj to sta vam bila prava junaka! Groza je to, groza! Ta umre, oni znori! Bog nas obvaruj nesreče!«

Zmotili so se vaščani v svoji sodbi. Janez ni zblaznel. Mislili so sprva i domači to, ko so ga videli, kako je priletel od Lipovih in tekel v stanico, a to je bilo le radi prevelike bolesi. Ko se je nekoliko zavedel, začel je jokati in

solze so mu nekoliko ohladile bol. Pa preveč prestal je zadnje dni. Huda bolezen ga je zgrabila, v smrtni nevarnosti je visel dolgo.

Ozdravel je in mila otožnost se ga je polastila. Postal je resen in vsa prejšnja veselost je zginila. Prisego svojo je vestno spolnjeval in skrbel je za Lipovko, kakor bi bila mati njegova. Pokopal jo je kmalu, šla je za sinom.

Od tedaj zahaja često na pokopališče in moli na grobu prijateljevem. Star je postal. Kadar pa pride z vaškimi mladeniči vkup, pripoveduje jim velikokrat svojo prigodbo in na koncu vselej pristavi:

»Le kolikor je prav! Pri vsakem delu potrebna je mera. To, mladina, velja posebno tebi, ki često ne vprašaš razuma, kako daleč.«

—u—

Fran Levstik.

(Nadaljevanje.)

Že zgodaj se je začel Levstik baviti s slovenskim jezikoslovjem. Kot jezikoslovec si je pridobil med Slovenci po pravici slavno ime in njegova veljava je bila velika.

Leta 1858 je jel prvič pisati v »Novice«: »Napake slovenskega pisanja.« Ta spis je posebne važnosti v naši književnosti, pomudimo se nekoliko pri njem!

V tem spisu kaže Levstik svojo nardarjenost in vsestransko izobraženost. Najprej graja sploh tedanje pisatelje, ki so tako barbarsko kovali naš jezik in zavijali po nemškem kopitu. Nadalje govori obširno o skladbi slovenskih besedij v stavku, vzlasti pa o glagolih in posamičnih neslovanskih izrazih. Nato našteva pravila, po katerih je treba sestavljati besede, ki jih naš jezik nima;

naposled pa kaže, kako potrebna je ostra kritika.

Levstik se je držal načela, da se mora jezik gladiti in čistiti po jeziku, kakoršni govori narod. Oponašali so mu sicer, da preveč pretirava in da hoče hrvatski in srbski jezik, a ne slovenskega. Toda Levstik se je trdo držal načela, da je treba najprvo narod poslušati in od tega sprejemati, kar je dobro, potem še le se obrniti do drugih slovanskih rodov. Pač so se mu v začetku upirali v rabi nekaterih besedij in izrazov, a čez kakih pet let so se vsi drugi poprijeli več ali manje njegove pisave. Koliko besedij in izrazov, pristno slovenskih, nam je Levstik oživil, koliko izrazov nam je preskrbel za imenstvo ali terminologijo! Levstik je bil purist vseskozi, to se